
3 1761 08111209 6

ŽIVOTNÍ DÍLO PRESIDENTA MASARYKA.

K 7. BŘEZNU

NAPSAL

ALOIS HAJN.

1921

NÁKLADEM GUSTAVA DUBSKÉHO V PRAZE.

ŽIVOTNÍ DÍLO PRESIDENTA MASARYKA

ŽIVOTNÍ DÍLO

PRESIDENTA MASARYKA.

K 7. BŘEZNU

NAPSAL

ALOIS HAJN.

1921

NÁKLADEM GUSTAVA DUBSKÉHO V PRAZE.

Tiskem E. Leschingra v Praze.

MASARYK — NOVODOBÝ JAN AMOS KOMENSKÝ.

7. březen, den narozenin prvního presidenta Čsl. republiky, zůstane vždy u vděčné paměti všech věrných synův a dcer českého národa. V tento den vždy české mysli zalétati budou k hlavnímu tvůrci a budovateli naší samostatnosti, Dru T. G. Masarykovi, a díkůplná srdce žehnati budou jeho jménu a životnímu jeho dílu, jehož ovocem jest obnovený český stát a připojení k němu Slovenska, 1000 let od nás odtrženého.

Bezděčně 7. března vzpomínáme, jak bylo před válkou: český národ byl připoután ke státnímu útvaru, který byl překážkou plného jeho rozvoje národního, kulturního a hospodářského, a nad sebou měl dědičnou dynastii, cizí rodem, německou jazykem, protičeskou smýšlením a cítěním; každoročně 18. srpna, v den narozenin císaře Franze Josefa, český národ byl nucen proti své vůli a lepšímu přesvědčení účastniti se oslav katolickou církví, vojskem a byrokracií pořádaných, předstírati city loyality a lásky k panovnickému rodu, který od roku 1526. tolik zla, křivd a bezpráví na českém národě se napáchal.

Zejména v paměti naší oživují události, které prožíval národ český před 300 lety po bitvě na Bílé Hoře. Vítězný Habsburk Ferdinand II. krutě se pomstil na celém národě za povstání českých stavů proti jeho rodu: 27 předních pánů a vlastenců českých bylo na náměstí Staroměstském popraveno, jmění jejich i nesčetných jiných vyznavačů protestantství konfiskováno, státní samostatnost česká podlomena, český lid z ohromné většiny hlásící se k víře evangelické a českobratrské, násilím vháněn do lůna církve katolické, protože zpupný Habsburk prohlásil, že jaké víry jest on, takové musí býti i jeho poddaní. Tisíce a tisíce českých vyhnanců, kladoucích své náboženské přesvědčení výše než statky své vezdejší, bloudilo po celé Evropě, a mezi nimi též poslední biskup Jednoty českobratrské, veliký učitel národů, Jan Amos Komenský. Evropa byla tenkráte zmítána třicetiletou válkou, ve které šlo o rozhodující zápas mezi starými řády, opírajícími se o papežský Řím, o světové panství katolické církve nad celým lidstvem a mezi novým uspořádáním církevněnáboženských a politických věcí na základě reformace, uznávající právo osobního přesvědčení ve věcech víry, svobody svědomí jednotlivcova. Komenský doufal, že v tomto obrovském zápase mohl by nešťastný jeho národ získati opět ztracenou svobodu politickou i náboženskou, kdyby se mu podařilo pro věc jeho získati porozumění a přízeň u dvorů a vlivných osobností evropských. A tak vidíme, jak Komenský navazuje

styky diplomatické s evropskými panovníky a státníky, jak čeští exulanti vstupují do vojska švédského a saského a bojují proti Habsburkům, snažíce se i v porobeném národě českém rozníititi odboj proti národnímu a náboženskému utlačovateli. A když válka chýlí se ku konci, Komenský zapřísahá švédského kancléře Oxenstjernu prosbou úpěnlivou a srdce rvoucí: »Jménem mnohých to píši a vzdýcháním jejich pohnut jsa, leže u kolenou Tvých a skrz Tebe u kolenou nejjasnější královny, prosím a zapřísáhám Vás skrze rány Ježíše Krista, abyste nás pro Krista utrápené tak neopouštěli. Shlédněte na národ, na který ráčil shlédnouti Kristus nejdříve mezi všemi národy evropskými, vysvobodiv jej z temnoty Antikristovy, kterýžto národ dříve, než jiní přijali osvícení, sám snášel zuřivou vzteklost po celé století. Slyšte nás ubohé, aby i Vás vyslyšel milosrdný Bůh!«

Bohužel, Komenský mluvil k hluchým uším, nebylo tenkrát porozumění pro význam národa, jenž sto let před Lutherem zahájil reformaci. Mírem westfálským český národ vydán na pospas mstivosti Habsburkův a Říma: rvána mu víra i národnost, politická jeho poroba utužována, české knihy páleny jako kacířské, národ ochuzován kulturně i hospodářsky. Nedůvěra a nenávist Habsburků k našemu národu potrvala i příští tři staletí: vždy Vídeň hleděla na nás jako na národ zkrocených rebellů a kacířů, kterému není radno poskytnouti více podmínek k národnímu, kulturnímu a hospodářskému

rozvoji, než kolik stačí k nuznému živoření. Jestliže přes to národ náš učinil ve století 19. obrovské pokroky ve všech oborech, stalo se tak vlastní jeho zásluhou, prací a přičiněním, dík jeho vlastenecké obětavosti a ideálnímu smýšlení. Nikdy národ náš nepřestal, i když Vídeň surově pronásledovala politické naše vůdce, potlačovala náš tisk, omezovala naše práva jazyková, tlumila náš život kulturní, hleděti s důvěrou v budoucnost, utěšovati se pevnou vírou, že znova dobudeme ztracené samostatnosti, a že vyplní se jednou věštecká slova Jana Amosa Komenského, kterými končí svůj »Pláč umírající matky Jednoty Českobratrské«: »Doufám bohu, že po přejití vichřice hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vláda věcí Tvých k Tobě zase se navrátí, ó lide český.«

Bylo nám souzeno, že teprve po 300 letech utrpení a těžkých zápasů toto proroctví Komenského se uskutečnilo. Nad Evropou opět se rozzuřila lítice strašlivé války, pyšným velikášstvím a výbojností zaslepené Rakousko-Uhersko, nedbajíc nespokojenosti svých národů, připojilo se po bok Německu, aby po dlouholetých nejpečlivějších přípravách spojenými silami udeřily na sousední státy a po jejich porážce uskutečnily německé sny o světovém panství Hohenzollernů a jejich nohsledů Habsburků. A v této »vichřici hněvů« nad Evropou se rozpoutavší národ náš se rozpomenul na věštbu Komenského a uvědomil si, že nadešla chvíle, kdy by »vláda věcí jeho mohla se vrátiti v ruce jeho«;

věřil pevně od počátku války, že v tom gigantickém zápase zvítězí myšlenka nad hmotou, právo nad násilím, pravda a spravedlnost nad surovou vojenskou přemocí, dohoda nad ústředními mocnostmi, a vítězství její že českému národu přinese osvobození z tvrdého panství a útisku Habsburků. Tato pevná víra a hluboké přesvědčení to bylo, co pudilo naše vojáky, aby se dávali zajímat nebo sami přebíhali z fronty k nepříteli (ve skutečnosti k našemu spojenci), aby v Rusku, Francii a Italii tvořili české legie a po boku vojsk dohodových bojovali proti katanům a utlačovatelům českého národa, tato pevná víra a hluboké přesvědčení to bylo, co sílilo nás doma v strastech a utrpeních válečných k tichému, ale účinnému vzdoru proti státu, který jsme doma, v úřadech, vojenských kancelářích, na poště a dráze atd., sterým způsobem zrazovali, poškozovali a podkopávali, až se pyšná jeho budova zhroutila.

Ale všechno toto naše úsilí sotva by bylo korunováno tak pronikavým úspěchem, kdyby nám nebyl vyvstal hned v prvém roce války nový Jan Amos Komenský, který u států čtyřdohody a později i v Americe zjednával pro náš státoprávní nárok porozumění, který slovem i písmem vštěpoval státníkům a diplomatům francouzským, anglickým a americkým názor, že Německo nebude trvale poraženo, nebude-li rozbito Rakousko-Uhersko, tato bašta germanisace a národnostního útisku, o kterou se Německo vždy bezpečně opíralo při všech svých výbojných plánech. Tímto moderním Janem

Amosem Komenským, který rovněž po celou dobu války bloudil jako vyhnanec a psanec a po všech dílech světa, v Evropě, Asii a Americe, budil zájem a sháněl pomoc pro spravedlivou věc českého národa, byl první president čsl. republiky Dr. Tomáš Garrigue Masaryk. Sotva by naše osvobození stalo se skutkem, kdyby nebylo svatého, činorodého nadšení Masarykova, pevné jeho vůle a železné energie, neúmorné, oddechu neznající jeho činnosti agitační, která dovedla českou otázku dostati a udržovati v popředí evropského zájmu, jeho veliké schopnosti organisační, která nejen za hranicemi vytvořila české legie, leč naplnila je zároveň duchem husitských našich předků, rozpálila je žárem horoucí lásky k myšlence svobody národa, nadchla je železnou ukázněností, velkolepou obětavostí a hrdinstvím. Jen této přímo nadlidské práci Dra. Masaryka a několika zanícených jeho spolupracovníků, tomu hrdinství našich legií, které prokázaly na všech bojištích dohodě velmi cenné služby, máme co děkovati, že věc českého národa dopadla na mírové konferenci tentokráte lépe než před 300 lety za míru Westfálského.

7. března 1920. president Masaryk dovršil 70. rok svého plodného, činorodého života a přes tíhu stáří a obrovské napjetí posledních pěti let s nezmenšenou energií vykonává těžké a zodpovědné úkoly vysokého svého úřadu. Celý národ zírá k němu s úctou, obdivem a láskou a se srdcem vděčností překypujícím vzdává mu v den jeho narozenin svůj hold

i vyslovuje své horoucí přání, by »tatíček Masaryk« dlouho ještě pobyl mezi námi. Československá republika potřebuje moudrého jeho vedení, vzácných jeho životních zkušeností a především zářného příkladu jeho ctností mravní velikosti. President Masaryk od samého počátku čsl. republiky neopomíjí žádné příležitosti, aby nám opět a opět nepřipomínal, že dosažením vlastního státu naše práce není skončena, že mnohem těžším a odpovědnějším úkolem jest nový stát udržeti a do budoucna zabezpečiti. Dobyli jsme státní samostatnosti, nyní jest na nás, abychom svému státu dovedli dáti pevné, nerozborné základy a uvnitř zařídili jej tak, by se v něm všemu obyvatelstvu bez rozdílu národnosti, stavu a vyznání náboženského dobře a příjemně žilo. A tu právě osobnost Masarykova, životní jeho dílo, jeho názory a zásady politické, sociální a mravní jsou bezpečným ukazovatelem cesty, spolehlivým majákem, vedoucím do klidného přístavu, programovou studnicí, ze které český národ může a má bez obavy čerpati poučení pro další svou činnost ve všech oborech života národního i státního

MASARYKOVO MLÁDÍ.

President Masaryk narodil se z malých, chudých lidí 7. března 1850 v Hodoníně. Otec jeho byl panským čeledínem, původem Slovák, matka jeho byla Moravka, ale německého vychování. Od svých chlapeckých let Masaryk jevil vážnou, hloubavou a vnímavou povahu, ale také nebojácnost a silnou vůli. Dobře se ve škole učil, a tak rodiče jeho se rozhodli dáti jej na studie; ale jejich chudoba je nutila vzíti jej z německé reálky v Hustopeči a věnovati ho řemeslu, nejprve zámečnictví (tu zažil úděl českého učně ve Vídni), později kovářství. Ale na přímluvu bývalého svého profesora v Hustopeči, jemuž bylo líto neobyčejných duševních vloh chlapcových, šel na učitelství a v 15 letech vstoupil do II. tř. brněnského gymnasia. Výborně studoval a rozšiřoval svůj obzor i o nauky, které nebyly mezi vyučovacími předměty školními; zejména rád a horlivě učil se cizím řečem, takže v několika letech ovládal polštinu, ruštinu, francouzštinu, angličtinu a italštinu slovem i písmem. Nad své spolužáky vynikal vážností, opravdovostí a samostatností. Ač byl od malička hluboce věřícím a zbožným katolíkem, neměl víry slepé; s rozšiřováním duševního svého

obzoru a svých vědomostí přemýšlel a hloubal i o pravdách svého náboženství, a vznikly-li v něm pochybnosti nebo dospěl-li k jinému názoru, nikdy nejednal proti svému lepšímu přesvědčení. V 6. třídě gymnasijní oznámil svému profesoru náboženství, že mu jeho náboženské přesvědčení nedovoluje choditi déle ke zpovědi. Měl proto srážku s ředitelem a musil odejíti dostudovat do Vídně. Tam také vychodil universitu, nabyl doktorátu a stal se i docentem filosofie na vídeňské universitě na základě cenné sociální studie »O sebevraždě«, která mu rázem zjednala jméno v kruzích vědeckých. Až do této doby Masaryk prožíval osud chudého studenta, již v Brně a potom i ve Vídni za dob svého gymnasijního i universitního studia byl odkázán jen sám na sebe a musil se živit kondicemi a soukromým vyučováním. R. 1876. po složeném doktorátě filosofie odešel s jedním svým svěřencem do Lipska, kde se oddal přísnému studiu; ale bylo mu souzeno, aby Lipsko stalo se mu nejen stanicí vědy, nýbrž i lásky. Seznámil se tam s americkou slečnou Charley Garrigue, dívkou vzdělanou a ušlechtilou, kterou později také pojal za manželku; jméno své ženy připojil ke svému a podpisuje se od té doby Dr. Tomáš Garrigue Masaryk.

MASARYK VSTUPUJE NA ČESKOU UNIVERSITU.

R. 1882. otvírána byla v Praze česká universita, a Masaryk byl na ni povolán za professora. Tím začíná v životě jeho nová kapitola, ale zároveň i nové období v politických a kulturních dějinách českého národa. Hotová, silná osobnost přichází Masarykem na naši universitu, muž širokého, světového rozhledu, který nemohl jinak než postaviti se k tehdejšímu našemu životu, namnoze uboze malichernému, v mnohých oborech zaostalému, kriticky, ukazovati na naše nedostatky a naznačovati nové cesty a směry. Proto založil r. 1883. Atheneum, časopis pro českou vědu a kritiku, kde odborné články a úvahy střídaly se s rozborem vědeckých děl i plodů literárních. V časopise tomto Masaryk nám ukázal, čeho se kulturnímu a národnímu životu českého nedostávalo: již tenkráte dokazoval nutnost druhé české university, by mezi oběma vys. školami mohla se vyvinouti zdravá vědecká soutěž, nabádal k vydávání naučného slovníku, k zřízení české akademie, k vydávání německého nebo francouzského listu pro správné informování ciziny, k řádné organisaci činnosti překladatelské

(zejména z literatury ruské a anglické) a pod. Všemi těmito podněty a návrhy oplodnil náš vědecký a literární život a velice se zasloužil o to, že nastal u nás čilejší ruch kulturní vůbec.

Ohromný byl vliv Masarykův jako universitního učitele na mládež studující. Jeho filosofie nebyla nudná, ztrnulá nauka, plod škrobené učenosti, to byla studnice vody živé, dávající těm, kdož z ní čerpali, poučení a látku ku přemýšlení o všech důležitých otázkách života, o palčivých problémech dne, ať sociálních, ať mravních, ať politických. Česká mládež zaníceně a přímo zbožně naslouchala jeho výkladům o podstatě češství a slovanství, o náboženství a mravnosti, o sociální otázce, o ženské otázce, o čistém životě mládeže, o významu drobné práce národní atd. Není divu, že v české mládeži studující, až dosud si libující v běžných vlasteneckých heslech, často hodně povrchních, vlivem Masarykovým nastalo silné myšlenkové vření, nový, bohatý ideový život, ze kterého vzešlo památné hnutí pokrokové mládeže let 90.

BOJ RUKOPISNÝ.

Po tříletém svém působení v Praze Masaryk znal národní náš život již z vlastního názoru a nemohl při své opravdovosti, při svém vážném nazírání na všecky otázky a svém širokém, opravdu evropském rozhledu neviděti jeho vad, slabin a nedostatků, jeho malichernosti a úzkoprsosti. Jako redaktor »Athenea« poznal zejména, že česká věda a literatura nespočívají na zdravém základě. Byly opřeny o Rukopisy Zelenohorský a Královédvorský, domnělé to památky z 12. a 13. století, ale ve skutečnosti -- padělky, vyrobené Hankou, Lindou a jinými na počátku 19. století. Padělky tyto opředly naši minulost romantickým závojem domněle vysoké kultury a vzdělanosti, kterou český národ již v dávných dobách vynikal nad Němce; oč neutěšenější byla naše přítomnost, tím více byla vyšperkována minulost, v ní měl se národ vzhlížeti a z jejího lesku a slávy čerpati posilu i naději, že opět jednou vstane v nové velikosti a síle. Tento cíl falšovatelé obou Rukopisů měli na mysli a snad ho také z části dosáhli, ovšem na úkor pravdy, poctivosti a s použitím jesuitského hesla: »Účel světí prostředky.«

Masarykovu živému citu pro pravdu a mravnost se příčilo, aby národ žil v této lživé romantice i nadále, aby nosil »brýle mámení« a chodil, by se zdál

vyšším, po chůdách. Vždyť padělanými Rukopisy celý náš život, naše historie a literatura, ba do jisté míry i naše politika byly postaveny na falešných základech; ku všemu ještě oba Rukopisy staly se — zejména od vystoupení prof. Šembery proti jejich pravosti — jakýmsi článkem vlastenecké víry, nedotknutelným národním palladiem, o jehož pravosti pochybovati znamenalo nebýti dobrým Čechem. A tak mnozí myslící a kritičtí čeští učenci z obavy před vlasteneckou klatbou potlačovali nedůvěru a skrývali pochybnosti, které v nich obsah a ráz obou Rukopisů vzbuzovaly.

Proti vší této falši, neupřímnosti a pokrytectví Masaryk vystoupil r. 1886 v »Atheneu«; po jeho boku prof. Gebauer, Král, Goll, Vančura a j. Tak došlo k boji o Rukopisy, který nabyl neobyčejné ostrosti, protože tehdejší naše strany politické, staro- a mladočeská, a jejich žurnalistika udělaly z otázky vědecké otázku naší národní cti a politiky. Zejména mladočeský orgán, »Národní Listy«, soustředily všecku svou útočnost a zlobu proti osobě Masarykově, používajíce nejhrubších zbraní, v Čechách až dosud působících s neklamnou účinností: vlastizrádcování, vylučování z národa, podezřívání ze zaprodanosti Němcům a vládě. Ale Masaryk se nedal, bojem jen sílila jeho vůle, rostla jeho neohroženost a utužovalo se jeho odhodlání dovésti zápas až do vítězného rozhodnutí. Masarykovi bylo heslem: »Zkoumejte a suďte; suďte bez předpojatosti, řídíce se toliko svědomím; služte pravdě.

milujte ji upřímně, a buďte jisti, že posloužíte vlasti.« A svůj první článek protirukopisný v »Atheneu« zakončil krásnými slovy: »Čest národa vyžaduje obhájení, respektive poznání pravdy, nic více, a větší je mravnost a zmužilost uznávající omyl, nežli obhajování omylu, který třeba celý národ sdílí.«

Rukopisný boj Masaryk vyhrál a tím vybojoval českému národu duchovní svobodu, volnost vědecké kritiky a vědeckého badání, zbavil jej pozlátka a lži a celý jeho život postavil na základ pravdy a poctivosti. Romantická bájeslovná minulost našeho národa sice zmizela, ale na místo její nastoupila v tím jasnějším světle postava Husova, Chelčického a Komenského, jejichž mravní zásady působily obrodně na náš život, tím více vynikla doba české reformace, která zapsala národ náš písmem nesmazatelným do knihy dějin světových.

Význam rukopisného boje nebyl a není u nás dosud z plna chápán, ale francouzský historik Denis oceňuje jej správně těmito krásnými slovy: »Zásluhou Masarykovou nový duch vnikl v národ. Jednou, až se budou psát dějiny založení nové republiky Československé, její první počátek bude se datovat rokem, kdy se rozpoutal boj proti pravosti Rukopisů (1886), protože právě tehdáž počala se tvořit kolem Masaryka falanx mladých lidí, kteří rozbili tradice mdlé blaženosti a neplodného řečňování, jimiž se vysiloval národ Žižkův a Poděbradův.«

MASARYK VSTUPUJE NA POLE POLITICKÉ.

Boj rukopisný bezděky přivedl Masaryka na pole politické Poznal v boji tom z blízka naši žurnalistiku a její nízkou úroveň, poznal obě tehdejší strany politické a jejich vůdce a všechnu malost a ubohost našeho veřejného života vůbec. Strana staročeská ve vládní pravici a pod vlivem šlechty propadla úplně konservatismu a ve věcech kulturních přímému zpátečnictví (r. 1883. hlasovala na př. pro pověstnou školskou novelu, která ustanovením o náboženském vyznání správců škol byla průlomem do interkonfessijnosti školství), strana mladočeská byla sice oproti staročeské lidovější, ale bylo v ní mnoho povrchního, prázdného radikalismu, jalového heslaření a frásovitosti. Obě strany a celý náš politický život trpěl přílišným autoritářstvím, přísaháním na slova vůdců, nedostatkem samostatného myšlení a kritického vědeckého badání; odtud i naše politika byla chuda myšlenkově, chyběla jí hloubka a ideovost, pokračování s duchem času (zejména v oboru kulturním a sociálním). Politiku naši vůdcové, poslanci a žurnalisté pojímali a prováděli jako proces, který český národ vedl o svá práva s Vídní; v procesu

tom se mnoho řečnilo a bouřilo, v parlamentě, na schůzích, v novinách, pozornost národa příliš byla odváděna a upínána k vídeňské sněmovně, zatím co doma leckteré pole národní práce bylo špatně obděláváno nebo zůstávalo ležeti docela úhorem.

Masaryk ukončiv boj rukopisný, vstoupil záhy jako kritik, oprávce a průkopník nových cest a směrů na pole politické a pokračoval tu se stejnou neohrožeností, houževnatostí a důsledností. Ovšem se setkával s neporozuměním, nepřízní a zlobou oficielního vlasteneckého světa a největší části české veřejnosti; to jest již osud všech velikých mužů, že nejsou chápáni svou dobou, svým okolím, nad které o několik hlav přečnívají. »Nekamenujte proroků«, napomínal nás Hálek již v letech 70., ale neřídili jsme se tímto napomenutím, a tak se stalo, že právě prorocký a kazatelský hlas Masarykův byl po tři desítiletí většinou národa odmítán, že právě na jeho hlavu nejvíce kamenů zloby a nenávisti dopadlo. »Přišel mezi své, a nepoznali ho« — není snad v Čechách druhého člověka, který by musil pro své čisté, vznešené idee tolik přebojovat a přetrpět, jako náš president.

Bezděky vzpomínáme vlastenecké kletby mladočeských »Národních Listů«, kterou nad ním vyřkly, když vyšlo první číslo týdeníku Času (redakci Dra. Herbena), psaného v duchu a směru zásad Masarykových, se škarohlídským a pochybovačným článkem H. G. Schauera. »Nár. Listy« přinesly 19. února 1887 článek Filosofové sebe-

vraždy a v něm na adresu Masarykovu napsaly tyto řádky: »I jdi k čertu, ohavný zrádče, a přimkni se se svou pochybnou duševní troškou a svou mravní mizerií, ke komu chceš; jen neopovažuj se už ani užívati našeho posvátného jazyka a pokáleti jej svým podlým a otravným dechem! Jdi, přimkni se k nepříteli, jemuž sloužíš, zapomeň, že jsi se narodil z české matky, že jsi kráčel po české půdě, my tě z našeho národního těla vylučujeme jako šerednou hlízu. Jdi, uteč z této svaté země, než se pod tebou otevře, aby tě pohltila.«

Masaryk nebyl ovšem z těch, jenž by ustoupil vlasteneckému teroru; tím pevněji chopil se pluhu, který nasadil v půdu našeho národního života, a nedávaje se odstrašiti sebe většími překážkami, neustal, až ve všech oborech jeho vyoral hlubokou brázdu, až zkypřil tu půdu a nasel do ní své myšlenky a zásady. Masaryka možno vším právem nazvati dovršitelem našeho národního probuzení, obroditelem českého života politického, kulturního a sociálního, a tento muž, tak dlouho nechápaný, odsuzovaný a potíraný, stal se posléze vykupitelem národa, který uvedl z pouště do země zaslíbené.

REALISM.

Masarykův směr kritický i vědecký byl protivou vlastenecko-politického romantismu, který rád se pohroužel v minulost a slávou slavných předků, oběma Rukopisy dotvrzenou, se opájel a povznášel, méně již se staraje o přítomnost, vlastní svůj stav, své vady i nedostatky, i o budoucnost, o hledání nových cest svého rozvoje. Vídeňský žurnalista Pazdírek r. 1889 tento směr nazval realismem; jméno to se ujalo a brzy sevšeobecnělo, stoupencům Masarykovým pak říkáno realisté. — Realism vnesl do úzkého našeho života národního bohatství moderních idei světových a sociálních, rozšířil náš obzor duševní, dal našemu snažení a činnosti politické plnější, všestrannější obsah. Týdeník »Čas«, jenž smělým, bezohledným způsobem jal se bušiti do názorů a předsudků politických, národních, kulturních a sociálních starovlasteneckého světa a prováděl kritické přehodnocování všech obecně uznávaných, nedotknutelných hodnot a autorit národního našeho života, brzy nabyl značného vlivu, zejména mezi studující mládeží. Realism přes všecko pronásledování, odsuzování a štvaní staročeského i mladočeského tisku, vynikaje nad své protivníky hlub-

ším vzděláním vědeckým a filosofickým, zůstával ve mnohé a mnohé sporné otázce vítězem a vliv i význam jeho rostl, což přimělo upadající stranu staročeskou r. 1889 k myšlence, aby se přibráním realistů posílila a obrodila. Realisté kladli si podmínky, z nichž prvé dvě: by Staročeši vymanili se z vleku šlechty a v otázkách školských přestali přisluhovat klerikalismu, byly Staročechům, příliš zabočivším na pravo, velmi těžké a skoro nepřijatelné. Když strana mladočeská viděla, že Staročeši se realistů nebojí a o získání jich usilují, pokusila se také o sblížení s realisty a nabídla jim ruku k dohodě. Došlo k ní 26. listopadu 1890, a tytéž »Národní Listy«, za necelá tři leta po vyřknutí národní kletby na prof. Masaryka, napsaly duševním vůdcům realistů, prof. Masarykovi, prof. Dru Kaizlovi a Dru. Kramářovi, toto vysvědčení: »Přistoupením osobností směru realistického ke straně svobodomyslné přivádí se jí nových sil a spolupracovníků, vynikajících vzdělaností a vřelostí vlasteneckou«.

MASARYK VE VÍDEŇSKÉM PARLAMENTĚ.

Jmenovaní tři vůdcové realističtí vstoupili dne 13. prosince 1890 do strany mladočeské, kde všichni tři byli o říšských volbách r. 1891 kandidováni a zvoleni za poslance (Masaryk na Strakonicku). Realisté patřili v klubu mladočeském k nejschopnějším a nejpilnějším poslancům, řeči jejich v parlamentě těšily se veliké pozornosti všech kruhů, a zvláště vystoupení Masarykovo a jeho výklady, vynikající originalitou a hloubkou myšlenkovou, bývaly vždy parlamentní události. Zejména historicky památnou zůstane jeho řeč, ve které kriticky rozebral německého ducha (»mentalitu«), národnostní filosofii, panovačné, výbojné, imperialistické snahy Němců; již tenkráte věštecky předvídal neodvratnou srážku a válečné vzplanutí, které německý imperialism v Evropě vyvolá. Německý poslanec Dr. Menger, řečí jeho popuzený, zvolal na něj »velezrádce!« a státoprávní snahy naše nazval velezradou. Za 20 let »velezrádce« Masaryk a za ním celý »velezrádný« český národ zúčastnili se po boku dohody skutečně boje proti imperialismu Německa a s ním Rakousko-Uherska a boj ten vyhráli.

MASARYKŮV NÁVRAT KU PRÁCI LITERÁRNÍ.

Ale přes své úspěchy parlamentní Masaryk ve straně mladočeské dlouho nevydržel. Strana ta nebyla vnitřně ukázněna, protože neměla pevného, promyšleného programu, ani jednotné taktiky. »Radikální« její křídlo, vedené posl. Drem. Vašatým, provozovalo nevěcnou, boucharonskou a nezodpovědnou politiku, jsouc v tom podporováno »Národními Listy«, kterýžto list skoro důsledně hájil jinou politiku, než jakou dělal ve Vídni klub. Masaryk pokusil se o zjednání nápravy a pořádku ve straně, ale vida beznadějnost svého úsilí, vzdal se r. 1893 mandátu. Učinil tak také proto, aby získal více volného času ke svým studiím a pracím literárním. Téhož roku převzal redakci revue »Naše Doba« a r. 1895 vydal dvě knihy »Česká otázka« a »Naše nynější krise«, v nichž rozvinul a propagoval své názory politické, kulturní, sociální a mravní. Obě tyto knihy znamenají úplný rozchod se stranou mladočeskou, ale i s ostatní českou veřejností, která nerozuměla základní jeho myšlence a odmítla ji bez rozdílu stran.

Masaryk řešil v nich otázku, co je podstatou češství, jaký je smysl našich dějin, a jaké poslání

má národ náš dnes i v budoucnosti. Není správné, že by náš úkol a poslání se vyčerpávalo bojem proti Němcům a Vídni; máme úkol kladný, který se projevil našimi dějinami století 15. a 16. Tenkráte český národ Husovým bojem za svobodu svědomí a právo osobního přesvědčení ve věcech víry postavil se do služeb lidstva a také myšlence lidskosti, humanity prospěl velice mnoho. Povznesení lidskosti sloužili též Čeští bratři a veliký učitel národů Jan Amos Komenský. I dnes český národ, počtem nevalný, početní svou malost musí vyvažovati velikostí duchovní a mravní, každý z nás musí se zdvojnásobiti ve vykonávání svých povinností, musí se snažit býti vzdělaným, dokonalým člověkem. A národ, složený z takovýchto jednotlivců, bude míti své čestné místo ve velké rodině člověčenstva, bude to národ, stojící ve službě velikých ideálů mravních: pravdy, lásky k bližnímu, osvěty, pokroku, demokracie.

Až potud veřejnost česká s Masarykem souhlasila; ale rozcházela se s ním ihned, jakmile jal se dokazovati, že nám je třeba navázati na českou reformaci, na ono vyšší a lepší náboženství Husovo, Chelčického a Komenského, na jejich lásku k pravdě, zbožnost, mravní opravdovost, když dovozoval, že musíme vyrovnati rozpor mezi husitskou naší minulostí a dnešním svým římským katolictvím, že musíme překonati v sobě Řím a obroditi se mravně náboženský.

Národ, holdující jednak povrchnímu liberalismu

a náboženský lhostejný, jednak oddaný klerikalismu a náboženské pověře, nemohl dobře chápati Masaryka, nemohl rozuměti jeho zbožnosti, jeho hlubokému, vroucímu, náboženskému přesvědčení, z něhož jako z velikého ohniska vyzařovala jeho láska ku pravdě, jeho opravdový demokratism a účinné, činorodé cítění sociální. A přece je jisto, že kdyby Masaryk nebyl mužem, proniknutým duchem náboženským, kdyby necítil v sobě onoho vyššího poslání člověkova: neustále se zdokonalovat i pracovat k zdokonalení světa, lidstva, národa, svého bližního a býti tak božím spolupracovníkem — nestal by se druhým Komenským a nevyvinul by za hranicemi tolik mravní síly a energie, kolik vyžadovalo naše osvobození.

R. 1895 Masaryk napsal další knihu: »Karel Havlíček. Snahy a tužby politického probuzení«, v níž na Havlíčkovi, tomto »předchůdci politického realismu«, dále dokazoval správnost svých názorů v »České otázce« tlumočených. Havlíčkův odpor proti politické přepjatosti a radikalismu, které často upravují cestu reakci; jeho zdůrazňování, že malý národ potřebuje nutně vnitřní síly, vzdělání, mravního charakteru, pevné příchylnosti k zásadám demokracie, svobody, humanity; Havlíčkovo úsilí o časové reformy v církvi a jeho boj proti zpátečnictví katolické hierarchie; jeho zdravý názor, že je nutno pro národ ne trpět a umírat, nýbrž žít a pracovat vytrvalou, soustavnou, promyšlenou prací; jeho střízlivé a věcné nazírání na otázku slovanskou

(především musíme býti Čechy a snažiti se, aby český národ za něco stál; jalové slovanské horování a vlastenčení nás nespasí) — to vše i jiné názory a zásady Havlíčkovy byly Masarykovi tak blízké a milé, že není divu, že jeho kniha o Havlíčkovi jest psána neobyčejně vřele, že z ní vane Masarykova láska a obdiv k tomuto dosud nepředstiženému českému novináři.

Své názory na reformaci a na nutnost, abychom na ni navázali, Masaryk podrobněji rozvedl ve spisku »Jan Hus, naše obrození a naše reformace« (1896).

Roku 1898 vydal veliké dílo »Sociální otázka«. Je především kritikou marxismu, vyvrácením jeho t. zv. materialistického pojímání dějin, jakoby hybnou silou v dějinách člověčenstva a pokroku byly jen zájmy hmotné a poměry hospodářské, a zároveň provedením dukazu, že otázka sociální není jen otázkou hospodářskou a žaludkovou, nýbrž především mravní. Bez lepších, dokonalejších, osvícenějších lidí nevytvoříme lepších řádů společenských. A opět tu vidíme, jak Masaryk řeší problém sociální se svého hlediska náboženského. Člověk není jen tělo, nýbrž také duše, má povinnosti nejen k sobě, nýbrž také k svému bližnímu. Míti lásku k bližnímu znamená stále míti oči otevřeny k jeho bídě hmotné i duševní, ustavičně se touto bídou znepokojovat a stále, vytrvale, bez oddechu pracovati k tomu, aby bylo více rovnosti, více svobody, více bratrství mezi lidmi, národy, třídami, stavy a pohlavími.

Otázka sociální znamená »osvětlit a oteplit hlavy a srdce všech, znamená duchu dáti moc nad hmotou, znamená potlačit sebelásku.«

Masarykův »Havlíček« i »Otázka sociální« vyšly v Laichterově výboru nejlepších spisů poučných. Založení Laichterova nakladatelství bylo záslužným činem realismu. Laichter vydal v několika letech řadu cenných prací původních i přeložených a přispěl tak neobyčejně k myšlenkovému obohacení národního našeho života. »Čas« působil vedle toho dále žurnalisticky, a tak realistický směr se znenáhla upevňoval a zjednával si kruh přívrženců tím spíše, čím hlouběji upadala strana mladočeská.

MASARYK ZAKLÁDÁ SAMOSTATNOU STRANU POLITICKOU.

R. 1900 realisté se ustavili jako samostatná politická strana, která si dala jméno česká strana lidová, a »Čas« stal se nejprve obdeníkem, potom deníkem. Ale prve než se tak stalo, Masarykovi a realismu bylo projíti ještě jednou tuhým křestem podezřívání a zloby, nenávisti a štvanic tak hnusných, že tenkrát zrál v Masarykovi již úmysl navždy z Čech odejíti a vystěhovati se do Ameriky. V té době byla projednávána tajemná vražda polenská, spáchaná na svobodné dívce Anežce Hrůzové. Podezření z činu padlo na židovského výrostka Leopolda Hilsnera; sotva byl zatčen, vyšetřování proti němu a potom i porotní přelíčení dělo se pod suggescí pověry o rituelní vraždě, t. j. že Hrůzová byla zavražděna proto, aby její krve bylo židy užito k náboženským účelům. Antisemitism, tento »socialism hloupého chlapa vídeňského«, rychle se u nás rozšířil přičiněním jednak vídeňských Luegrovců, jednak klerikálů, ale i ostatní naše strany a na prvém místě tehdejší strana radikálně-státoprávní s Drem Karlem Baxou v čele, byly pověrou o rituelní vraždě zachváceny právě

tak, jako — na skrovné výjimky — všechen český tisk. Pověra o rituelní vraždě stala se součástí vlasteneckého kreda, pochybovati o ní vzbuzovalo pohoršení, podezřívání z nedostatku českého cítění a ze zaprodanství židům. V Hradci Králové žije vyšší soudní hodnostář, který byl v procesu polenském vyšetřujícím soudcem; pojal odůvodněné podezření na jiného pachatele, než na Hilsnera a chtěl tím směrem zahájené vyšetřování rozšířiti, ale nemohl: státní zástupce, krajský soud, soudní lékaři, tisk a celá česká veřejnost byli zrovna posedlí myšlenkou, že tu jde o případ rituelní vraždy, a onomu vyšetřujícímu soudci nezbylo než vyšetřování proti Hilsnerovi vésti dále a připraviti materiál k napsání žaloby proti němu na původním základě.

HILSNERIÁDA.

Odvahu postaviti se proti klerikálně-antisemitskému šílení měl v českém národě zase jen Masaryk. Když viděl, jak pověra o rituelní vraždě židů zasahuje čím dále tím širší vrstvy našeho lidu, jak je sesurovuje a místo vážné, positivní práce o hospodářském sebepovznesení učí je divoké plemenné a náboženské nenávisti a štvavému záští proti židům (v Holešově na Moravě i jinde došlo k protižidovským výtržnostem — pogromům), když viděl dále, jak tisk francouzský a anglický těchto zjevů si všímá a na základě jich vyslovuje nepříznivé úsudky o kulturní výši českého národa, neváhal, jal se studovati proces L. Hilsnera, zatím již porotou kutnohorskou pro rituelní vraždu k smrti odsouzeného, a napsal i vydal brožuru (počátkem listopadu 1899) »Nutnost revidovati proces polenský«. Brožura byla za několik dní zabavena, ale svůj úkol vykonala: donutila českou veřejnost přemýšleti, jíti do sebe a zastyděti se nad tím, jak se dala chytit na udici rituelní vraždy, klerikály nastrojenou. Druhý proces s L. Hilsnerem konal se za několik měsíců před porotou v Písku. Hilsner byl sice také odsouzen, ale po

hnutka rituelní (náboženská) byla z jeho činu již vyloučena.

Hilsneriáda byla přirozeně mladé politické straně Masarykově velice špatným dárkem do vínku; přípravy pro deník »Čas« byly jí zdrženy, stoupenci Marasykovi prořídli a nová strana zůstala na dlouho početně slabou. R. 1905 přistoupila k realistům frakce »Osvěty lidu« (Aloise Hajna), bývalí to příslušníci strany radikálně-pokrokové, a název české strany lidové přeměněn v pojmenování »Česká strana pokroková«. O dvě leta později česká strana pokroková dobyla dvou mandátů říšskoradských: prof. Masaryk zvolen byl na Moravě proti klerikálu Povondrovi (soc. demokraté nepostavili tam proti Masarykovi svého kandidáta) a prof. Drtina zvítězil na Královéhradecku. Do zemského sněmu získal mandát Dr. J. Štemberka. Přes tyto úspěchy česká strana pokroková nikdy nestala se stranou početně velikou, ale měla v českém životě národním, kulturním a politickém své čestné místo svou inteligencí, zásadovostí, mravní opravdovostí, rozsáhlou prací kulturní. Byla skutečně duševním výkvětem národa, a vůdce její Masaryk již svou osobností zajišťoval jí značný vliv a váhu ve veřejném životě.

HUMANITNÍ PROGRAM MASARYKŮV.

Masarykova mravní opravdovost, jíž se příčila každá polovičatost a povrchnost, pronikala i program jeho strany. Politika jest mu stálým, úsilovným myšlením a tuhou, vytrvalou, soustavnou prací ve všech oborech života národního. I politika musí spočívati na mravnosti a nesmí býti zaměňována za chytráctví, zákulisní pletichy, parlamentní routinu. Mravní odpovědnost musí pronikati všecky veřejné orgány, tisk, politické strany. Zejména malý národ, jako jest český, potřebuje politky vnitřní a kulturní; tuhá, vytrvalá, drobná práce, konající trpělivě denní povinnosti a úkoly, musí býti jejím základem. Rodina jest mostem k národu, národ mostem k lidstvu.

Český národ ve stopách Husových a Komenského stojí na programu humanitním, programu nejlepšího snažení lidského. Základ jeho jest velice prostý: nečinit jiným, čeho sami od nich nechceme. Český národ uvědoměle musí se přimknouti k myšlenkovému proudění světovému a činně, energicky pracovat k uskutečnění ideálů pravdy, práva, sociální spravedlnosti, občanské svobody, národní rovnoprávnosti. »Jen tak náš národní život a jeho zájmy mohou

se stát životem a zájmy světovými; naše otázka, otázka česká je buď otázkou světovou anebo otázkou není« napsal Masaryk věštecky ve spisku »Naše nynější krise«. U jednotlivce humanitní úsilí bude se jeviti ideálním snažením, životem skutečně positivním, činorodým, silným a zdravým. »Sám o sobě mohu říci s dobrým svědomím, že jsem ve svém životě rukou do klína ještě nesložil za okolností žádných« — píše o sobě Masaryk v »Havlíčku« a jinde mluví o mužích silného života, kteří nám mají býti vzorem pracovitosti, bojovnosti a vítězné energie. A tak také celý národ může ku konečnému vítězství přijíti jen svou vlastní silou, cílevědomou, houževnatou prací. Ne horování, nýbrž práce, ne slova, nýbrž činy jej spasí.

Jak patrno, Masarykův humanitní program není ani slabostí, ani přecitlivělostí, jak mu z nepochopení mnozí vytýkali. Přizpůsoben a obrácen jsa na Rakousko Masarykův program humanitní žádal, aby monarchie habsburská nalezla svou »ideu«, aby dala všem národům spravedlnost a možnost plného národního a kulturního jejich rozvoje, aby ze státu lžiústavního proměnila se ve stát opravdu konstituční, parlamentní a demokratický. Masaryk původně doufal, že Rakousko je schopno takové obrody, a prohlásil v jedné své řeči na radě říšské, že úkolem parlamentu je »vytvořit z Rakouska velikou moc, moc civilisace.«

PROTI NÁSILÍ TŘEBAS I ŽELEZEM.

Ale postupem času Masaryk poznal, že habsburská monarchie jest útvar zdravého ústavního a demokratického života neschopný, politicky že je nástrojem Německa a jeho výbojných, panovačných cílů, kulturně že je ve vleku Říma (Masaryk sám to pocítil na svém těle, byv r. 1906 žalován na nátlak církevní hierarchie a šlechty pro rušení náboženství a r. 1910 od 308 katechetů a učitelů katolického náboženství pro svůj výrok, že církev má v katechetech placené špicly a denuncianty na našich školách) a celkově, že Rakousko přes svůj zdánlivý konstituční a demokratický nátěr jest ovládáno aristokracií rodovou, byrokratickou a vojenskou. A tak když Rakousko-Uhersko přes svoji vnitřní slabost a prohnilost dalo se na cesty imperialistické politiky, když provedlo způsobem naprosto absolutistickým anexi (přivtělení) Bosny a Herceoviny, když Vídeň a Budapešť započaly pomocí falešných dokumentů, lží a podvodů štvavé tažení proti Jihoslovanům, zejména proti Srbsku, a sestrojily proti nim umělý velezrádný proces v Záhřebě (1910). Masaryk věděl, co má dělati: postavil se v delegacích proti politice následníka trůnu Ferdinanda d'Este a jeho

nástrojů, zahraničních ministrů hrab. Aehrenthala a hrab. Berchtolda, z procesu záhřebského a vídeňského Friedjungova učinil záležitost evropskou, dokázav, že rakousko-uherská diplomacie pracuje proti Srbům a Chorvatům podvrženými listinami a padělanými dokumenty.

To již Masaryk se připravoval na válečný konflikt, jehož příchod tušil a očekával; z jeho projevů předválečných bylo cítit, že s Rakouskem a jeho trváním doopravdy již nepočítá. Tím větší byla jeho starost, aby valící se události nalezly celý národ český připraven a na výši situace. Sám připraven a hotov byl dokonale, a krátce po té, co se rozpoutala vinou Rakousko-Uherska a Německa světová bouře, odjel z vlasti a šel apoštolovat za českou věc do ciziny. Krok jeho byl vyvrcholením veškerého jeho životního snažení, byl přirozeným a nutným důsledkem jeho humanitního programu, který sám krásně formuloval takto: »Láska musí býti účinná. Člověčenstvo, národ, rodina, strana, komarád potřebuje od nás práce. Pracovat, to znamená odpírat zlému a důsledně. Vždy, všude a zejména zlému v jeho zárodku.« A krajní zásada Masarykova: »brániti se násilí, brániti se třeba i železem« postavena byla najednou před situaci, kde bylo nutno vtělit ji ve skutek. Vyhlášením války Habsburkové a Hohenzollernové hodili vyzývavě rukavici všemu, co bylo Masarykovi drahého, zač až dosud žil, zápasil a trpěl: ideálu humanitnímu, svobodě a sebeurčení národů, zvláště

malých, právu, demokratismu, pokroku, lásce k bližnímu.

Masaryk rukavici mu vrženou přijal a stará, zpuchřelá monarchie rakouská měla o jednoho velice nebezpečného, protože energického, houževnatého a vlivného nepřítele více. A 6. července 1915, v den, kdy český národ byl doma surovou mocí soldatesky spoután a oněmen, kdy mu bylo Vídní zabráněno oslaviti důstojným způsobem 500letou památku mučedníka kostnického, Masaryk uspořádal za svůj národ oslavu Husovu v Ženevě a na ní vypověděl zároveň s prof. Denisem před celým světem Habsburkům válku; uvedl, kolik nevyrovnaných účtů má český národ za touto proklatou dynastií:

Bílou Horu, naše politické a kulturní ujařmení ve století 17. a 18., vyhnanství našich evangelíků a Českých Bratří s Janem Amosem Komenským v čele, násilné a surové naše pokatoličení, předčasnou smrt Havlíčkovu, Dra Aug. Smetany, persekuci našich novinářů a politiků i dělnictva v letech 60.—90. minulého století, všechen náš útisk národní, omezování kulturní, vykořisťování hospodářské.

Nikdo druhý nebyl lépe vyzbrojen, aby tuto válku za hranicemi proti habsburské monarchii vedl, nežli právě Masaryk. Jeho znalost jazyků, jeho světovost, jeho pokrokovost i demokratism se tu znamenitě uplatnily. Ve Wilsonovi našel muže filoso-

ficky stejně založeného.*) v Lloyd Georgovi rovněž příbuznou duši, a tak čtyřletá jeho práce a námaha byla korunována úspěchem: 20. prosince r. 1918 Masaryk vrátil se do osvobozené vlasti jako první president československé republiky.

*) V Americe byl Masaryk r. 1902 a 1907 a svými četnými přednáškami navázal tam v kruzích Čechův amerických i v americké společnosti četné pásky. — V Rusku byl r. 1910, aby konal studie k svému velikému dílu »Rusko a Evropa« (vyšlo r. 1914 v Lipsku nejprve německy).

MASARYK SPOJUJE V SOBĚ HUSA I ŽIŽKU.

Hus a *Žižka* představují nám dva různé typy české povahy: oba ve službách myšlenky, oba nositelé a hájitelé pravdy, jeden z nich za ni *umírá*, stává se *mučedníkem*, druhý za ni žije, pracuje a zápasí, stane se nepřemožitelným *bojovníkem*.

Něco podobného viděli jsme i za světové války. Češství projevilo se tu dvěma typy: Drem *Kramářem* a Drem *Masarykem*. Prvý zůstává doma, trpí a strádá s ostatními v passivní resistenci proti brutální moci státní, až tato žene jej k soudu a odsoudí k smrti — druhý, prof. Masaryk, jde za hranice, tam pracuje, agituje a organisuje brannou moc československou, aby se vrátil posléze jako vítěz, přinášející národu samostatnost a svobodu.

Jest opravdu úkaz podivuhodný, jak muž humanity, jenž násilí, použití železa připouštěl jen v nutné obraně, dovedl šťastně za hranicemi spojiti oba tyto typy v sobě i v našich čackých legionářích.

Dne 20. srpna 1917 promluvil v Kyjevě dr. Masaryk k československým vojínům takto:

»Válka je něco hrozného, nelidského, zejména tato válka. Ale není válka zlem největším — žít ne-

čestně, být otrokem, zotročovat je horší. Válka je zlo, ale obrana je mravně přípustná a nutná, třebas je nesnadno vymezit přesně, kde začíná obrana a kde násilí. Máme v naší minulosti veliký příklad národní obrany — války husitské. V nich Žižka stal se vzorem českého vojína a zároveň dal výraz jedné stránce naší národní duše; po Žižkovi a proti němu v Bratřích máme vzor lidskosti a zároveň výraz druhé stránky naší národní bytosti. Jak sloučit v sobě Žižku a Chelčického? Jak sloučit ty dva prvky organicky? O tom zase přemýšlím, když se teď dívám na naše prvé československé vojsko. Čech svou zeměpisnou polohou a svým sousedem je nucen býti udatným, je nucen býti udatným uvědoměle — promyšlená udatnost, toť Žižka a Chelčický v každém z nás. Válka Čechovi a Slovákovi není účelem, jen prostředkem, zabezpečujícím naši národní samostatnost. Chceme, musíme býti samostatni. Proto bojujeme po boku spojenců, neboť oni proti německému pangermanismu prohlásili za cíl války samostatnost všech národů, i menších a malých. Bojujeme za samostatnost českého národa, bojujeme za svobodu Evropy a lidstva. Člověčenstvo není nad národ, nýbrž je demokratickou organisací národů — národův uvědomělých, kulturních. Jsme proto šťastni, že můžeme obětovat pro lidstvo a náš národ všechno, i naše životy a více — životy našich drahých doma. Štěstí v té velké zodpovědnosti.«

Tak Masaryk mluvil k našim legionářům a ne-

dívíme se, že jim dovedl vdechnouti velikou mravní sílu, nového ducha, ne nepodobného duchu husitských našich předků. Ale nyní je třeba, abychom týmž duchem naplněni byli i my. Vždyť dosažením státní samostatnosti máme jen polovici úkolu za sebou, nyní jest na nás dobytou svobodu udržet a čsl. republiku postavit na pevné, nerozborné základy, by dovedla čeliti i vzdorovati všem bouřím a přívalům času. Masaryk krásně spojil ve své osobnosti i Husa, i Žižku, i Chelčického a Komenského, a musíme proto i my následovati jeho příkladu, osvojiti si jeho názory a ideje, říditi se moudrými jeho radami a pokyny.

ZÁKLADY DEMOKRATICKÉ REPUBLIKY.

Když Mojžíš vyvedl Israelity z otroctví egyptského, bloudil s nimi plných 40 let po poušti, aby vymřelo pokolení v otroctví zrozené a vychované a do země zaslíbené přišli již muži a ženy zvyklé svobodě, bez ducha zotročilého. My jsme vyšli z poroby rakouské 28. října 1918 a rázem jsme se ocitli ve vlastní svobodné republice. Jsme pro svobodu zralí, jsme na ni připraveni, dovedeme sami sobě vládnouti a sebe spravovat? Na tyto otázky nutno dáti odpověď zápornou, a byl to president Masaryk, jenž hned v prvním svém poselství zdůraznil nutnost naší převýchovy. »Nezdravé rakušáctví musí býti důkladně překonáno, k opravdové převýchově nestačí odstranění vnějšností.« V tomto poselství i v dalších svých projevech president Masaryk vyslovil několikero naučení, jak udržeti a zabezpečiti naši republiku, a na nás jest, abychom zlatými jeho radami se řídili a uváděli je ve skutek. Masaryk si za všechnu tu obrovskou práci a námahu, strádání a oběti, které pro nás a naše osvobození za hranicemi podstoupil, jistě zaslouží, abychom dnes plnili jeho přání a viděli v něm svého nejlepšího rádce a vůdce. Stavíme

budovu svého státu za podmínek krajně nepříznivých, na troskách zpuchřelé, hospodářsky skoro pětiletou válkou zcela vyčerpané a rozvrácené monarchie, s lidem dlouhým fysickým i mravním utrpením a strádáním znervosnělým, podrážděným a netrpělivým; k rozvratu hospodářskému a sociálnímu druží se i pokleslost mravní téměř ve všech vrstvách obyvatelstva: touha zbohatnouti rychle a všemi prostředky, bez soustavné, vytrvalé práce, poživačnost a život rozmařilý, bez vyšších vznětů ideových; politické poměry vnitřní i zahraniční (náš stát má přes čtyři miliony jinonárodního obyvatelstva, zlomků to větších národních celků, jejichž vlastní státy čsl. republiku jako přímí sousedé obklopují) rovněž situaci mladého našeho státu ztěžují a jeho konsolidaci zdržují. Za tohoto stavu věcí jest pro čsl. republiku opravdu štěstím, že má ve svém čele muže neobyčejně širokého, možno říci světového rozhledu, plného rozvahy a filosofického klidu, politika, učence, sociologa a psychologa, jehož hluboké vědomosti a k nim se družící bohaté zkušenosti životní umožňují mu pronikati spleti nejtěžších otázek a problémů politických i sociálních, rozpoznati, čeho doba žádá, a voliti správné cesty a prostředky. Autorita Dra. T. G. Masaryka v národě, opřená o nehynoucí jeho zásluhy, jichž si získal o naše osvobození, a stále dotvrzovaná a rozmnožovaná jeho projevy, plnými moudrosti a bystrozrakosti a při tom dýšícími ryzím demokratismem, pokrokovostí a plným pochopením sociál-

ních potřeb dneška i budoucna, tato jeho autorita jest pro naši republiku **tak drahocenným kapitálem politickým i mravním**, že těžce se prohřešuje na jejích zájmech každý, kdo autoritu tuto snaží se jakýmkoli zpusobem snížiti a zlehčiti. Ve svých poselstvích a projevech president Masaryk jasně nám naznačil, jak má vypadati demokratická naše republika a jaké musí býti její základy. A bude jistě nejlepším uctěním výročí jeho narozenin, zopakujeme-li si v tento den všecka nejdůležitější jeho naučení a utvrdíme-li se v předsevzetí uváděti je ve skutek v životě veřejném i soukromém.

První jest **zachování klidu, pořádku a zákonitosti** za všech okolností. Jako světu imponovalo, že jsme státní převrat z 28. října provedli nekrvavě a v úplném pořádku, že zejména národním našim odpůrcům v republice nebyl při tom zkřiven na hlavě ani vlásek, tak musí býti i nadále. To znamená **sebekázeň, ovládání se, poslušnost zákonu, vážnost k úřadům republiky**. Povinností každého z nás jest přispívati k uklidnění; nepořádky silně by nám škodily politicky, zejména v očích Anglie a Ameriky. 23. květen roku 1919. (rabování v Praze), události v Chotěboři, Kutné Hoře, Pardubicích, Nymburce a jinde, kde lid vyhrnul se na ulice, vynucoval si na úřadech jistá opatření, týral úředníky a vykonával »spravedlnost«, opakovati se nesmějí. To by byl začátek anarchie a rozkladu, začátek konců. Ty

úřady jsou dnes n a š e úřady, nezachovávati k nim vážnosti a poslušnosti znamenalo by, že nedovedeme sami sobě vládnout. Je pravda, že po válce jeví se všude, nejen u nás, pokles státní autority, což je přirozenou reakcí na vystupňování státní moci v čirý absolutismus a nesnesitelné poručníkování občanstva v době válečné; ale spíše snesou pokles autority státu a jeho úřadů státy staré, s dlouhou minulostí a tradicí, než mladá, teprve se budující republika, zřízená za poměrů nejsvízelnějších.

Musíme vůbec teprve se učiti a zvykati — a to bude také podstatným kusem naší »převýchovy« — jinému, totiž k l a d n é m u a p ř á t e l s k é m u p o m ě r u k e s t á t u. Jsme zvyklí ze starého Rakouska viděti ve státě něco nám nepřátelského, co jest dovoleno podvádět, šidit a poškozovat. Ale dnes máme svůj vlastní stát, máme svoji republiku, všichni jsme součástí této republiky, všichni jsme povoláni ke spolurozhodování a spoluvládě. Dnes musíme cítit nejen národně, nýbrž i s t á t n ě, s t á t n o s t musí pronikati naše politické strany, tlumiti jejich upřílišené stranictví a stranické sobectví. Zřetel na stát a jeho potřeby, na jeho vnitřní i zahraniční situaci musí stále spoluurčovati naši politiku, a dnes české strany velmi často musí si ukládati reservu tam, kde za starého Rakouska mohly zcela bezohledně dávati průchod svému nacionálnímu nebo sociálnímu radikalismu. Jako národ státotvorný a státonosný máme dnes mnohem větší úkoly a povinnosti i zvýšenou odpovědnost, než

jsme měli před převratem z 28. října. Toto poznání, jakož i vědomí, že utvořením vlastního státu ocitli jsme se na foru evropském a světovém, kde každý náš krok jest přátelskou, zejména však nepřátelskou cizinou pozorně sledován, musí činnost našich stran a jejich tisku stále provázeti. Z těchto důvodu přineslo by nám také málo prospěchu a málo cti, kdyby se měly opakovati loňské listopadové protiněmecké výtržnosti v Praze i jinde, spojené s násilnostmi a nezákonitostmi; bolševictví červenobílé není o nic oprávněnější a mravnější než bolševictví rudé. Státní národ musí za všech okolností zachovati pořádek a zákonnost — jakým právem mohl by žádati na Němcích a Maďarech, aby stáli na půdě ústavy a zákonů republiky, kdyby sám tuto půdu opouštěl? Právě my musíme pořádkem a zákonitostí předcházeti příkladem a otázku národnostní a zvláště otázku našeho poměru k Němcům řešiti ne ulicí, nýbrž cestou parlamentní a zákonnou v duchu spravedlnosti a demokracie.

Z mladého našeho státu, takovou námahou a tolika obětmi vydobytého, nechceme míti druhé Rakousko ve zmenšeném vydání, nýbrž opravdovou d e m o k r a t i c k o u r e p u b l i k u, v níž bude se cítiti šťasten a spokojen Němec, Maďar, Polák, Rusín jako Čech. Ve všech svých projevech náš president zdůrazňuje nutnost, aby český národ — mluveno slovy Havlíčkovými — »při všem svém počínání opíral se o p r a v o u d e m o k r a c i i, která od počátku byla duší národního našeho sna-

žení«. Jsme spjati se západem a jeho moderní demokracií, tomuto poznání musíme přizpůsobovat svou politiku zahraniční i vnitřní. Negativní úkol války jest dovršen, Evropě nastává úkol positivní: organisovat Východ Evropy a tím Evropu a lidstvo vůbec, a náš národ přispěti chce s plným vědomím k uskutečnění tohoto velikého úkolu svojí hřivnou. Chceme všichni, jednotlivci i národové, být lidmi, a demokracie na rozdíl od božímilostného předválečného monarchismu s jeho militarismem a imperialismem znamená promyšlenou, vytrvalou práci pro spravedlnost národní a sociální, pro humanitu a mezinárodní organisaci národů a člověčenstva ve prospěch trvalého míru.

Ve svých pracích před válkou i ve svých projevech a poselstvích poválečných president Masaryk označuje demokratism jako životní názor, který se musí projevovati nejen hesly, nýbrž prací a činy, životní praxí v životě veřejném i soukromém. Člověk-demokrat bude k své ženě a dětem dobrý a laskavý, k svému dělnictvu srdečný a uznalý; svůj demokratism bude uplatňovat nejen nahoru k osobám sociálně výše postaveným, nýbrž především dolů, k lidem malým a drobným. Jen tak vypěstíme u nás demokratism společenský, kterého dosud nemáme. »I já jsem stát, národ a lid — musí si dnes říci každý, kdo politicky myslí, a co tedy žádá po státu, národu a lidu, plniž především sám ve svém kruhu stálých povinností.« Demokratism vyžaduje práci cílevědomou, klidnou, sou-

stavnou, svědomité plnění převzatých povinností, ať je kdo postaven na kterémkoli místě. Každý konej svědomitě a přesně povinnosti svého stavu a povolání a nevyhýbej se práci drobné, těm četným, všedním úkolům dne, s kterými se setkáváš kolem sebe všude: v rodině, v sousedství, v obci. Práce pro národ vyžaduje především takové drobné práce: »vlast nečeká na obětování tvého života, ale tamhle tomu nečistému hochovi vyčesej vlasy« (Turgeněv), tamhle toho pijana odvrať od pití, karbaníka od karbanění, postarej se, aby v obci vysušili močály, udělali chodníky, vysázeli stromoví atd. Demokratism neznamená občasné vzpružení citů a vůle a úryvkovité jednání, nýbrž stálou, promyšlenou, vytrvalou práci; pracovitost jest jeho význačným znakem, tak jako zahálčivost je vlastností aristokratismu. Jen kdo pracuje, má v demokratické společnosti místo. Člověka oceňujeme ne dle jeho rodu, majetku, sociálního postavení, nýbrž dle toho, vykonává-li práci společnosti a státu užitečnou. Demokratism souhlasí s osmihodinovou dobou pracovní, požadavkem to již Komenského, ale žádá, by se ve zkráceném čase pracovním skutečně co nejvydatněji, s plnou výkonností pracovalo. Vzhledem k hospodářskému rozvratu, vzhledem k té spoustě válkou zničených statků a hodnot v naší republice nutno stupňovati výrobnost a udržovati co největší výkonnost práce. Vyhýbání se práci, lelkování a lehkovážné stávkování je dnes zločinem na zájmech republiky páchaným.

Demokratism neznamená a nesmí znamenat podceňování duševní práce, nevážnost ke skutečné inteligenci, odbornosti a povolanosti. Setkáváme-li se dnes se zjevy, že osoby nepovolané, neodborníci dávají se na místa důležitá a odpovědná, že duševní práce jest málo hodnocena a oproti tělesné špatně placena, tedy jsou to jen počáteční bolesti a nesnáze demokracie, jest to stav přechodný, který dříve nebo později zmizí, a uznávání talentu, ducha, odbornosti, povolanosti, uznávání vědy a umění přijde zase ke cti, jako na druhé straně správně bude ceněn a uznáván význam práce tělesné.

Republika demokratická opírati se musí o sociální bratrství, o lásku k bližnímu, zejména k lidem chudým, opuštěným. V životě veřejném toto bratrství a láska projevuje se snášenlivostí politickou i třídní, potlačováním sobectví osobního, stranického i zájmového. Jsouce si vědomi, že nemáme dosud své republiky zajištěné, musíme vytvořit národní solidaritu všech stran, tříd i stavů, která zájmy republiky bude vždy klásti na místo nejpřednější.

Silně president Masaryk zdůrazňuje potřebu pevné, spořádané správy (administrace) a samosprávy v demokratické republice, v nich vidí přímo podstatu demokracie a jistě právem. Vypěstit zdravou, silnou správu v republice, ale beze všeho byrokratismu a zbytečného centralisování, jest právě takovou nutností jako vybudovat

dokonalou místní samosprávu. Přímou demokracii, nejvyšší ideál lidovlády, možno uskutečniti jen v malých obvodech a územích správních; ve větších obvodech územních (státech) nedostatek přímé lidovlády vyrovnává se spoluúčastí občanů-laiků ve správních úřadech státních, zejména však *místní samosprávou*, která skýtá občanstvu příležitost seznámiti se s administrativou a praktickou drobnou prací kulturní, hospodářskou a sociálně-politickou. Jako v demokracii každý občan-volič jest zákonodárcem, tak musí býti také spolusprávcem (administrátorem) státu. *Lidovláda* znamená zároveň *lidoslužbu*.

❧

OSVĚTA — SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOST — MRAVNOST.

Svou republiku musíme postaviti na základ osvěty, sociální spravedlnosti a mravnosti. Co největší osvěta, vzdělání všech vrstev národa jsou nutností tam, kde všechno občanstvo bez rozdílu stavu a pohlaví jest povoláno k osudí volebnímu a tím k spolurozhodování ve státě. Osvětou k svobodě! — člověk nevědomý a pověrčivý není svoboden. — Proto péče o školství všech kategorií a o občanskou výchovu a vzdělání lidu patří k nejpřednějším úkolům demokratické republiky.

Demokratism usiluje o to, by ve společnosti a ve státě zahostilo se co nejvíce rovnosti: politické, společenské i hospodářské, ve vzdělání, a v ne poslední řadě aby panovala rovnost mravní, která uznává hodnotu člověka, posvátnost lidské osobnosti, její právo na život a štěstí, bez rozdílu rodu, stavu, majetku a pohlaví. Ovšem dnes širokým vrstvám lidovým ani rovnost politická, právní a mravní již nedostačuje, usilují o rovnost skutečnou, o spravedlivější a stejnoměrnější rozdělení statků a podmínek životních.

President Masaryk tuto snahu uznává za oprávněnou a soudí, že v té veliké revoluci sociální, kterou po válce prožíváme, nesmíme se báti přistoupiti ku praktickému řešení problémů socialismu. Ale »člověk moderně vzdělaný ví, že společnost se vyvíjí krokem, ne skokem, a proto stojí ve všech oborech, tedy i v politice, o stálou práci reformační«. Demokratism nevzpírá se rozumné, postupné socialisaci, kde jsou pro ni podmínky, ale nechce překotnosti a skoků. Chce vycházeti z daných sociálních a hospodářských řádů, ustavičně, ale postupně je opravovati a zlepšovati, protože ví, že hospodářské a sociální poměry, výtvor to celých staletí, nelze změniti přes noc bez velikých škod, ba úplného rozvratu. Proto zavrhuje násilný komunismus (bolševictví), který chce uskutečniti domnělý ráj na zemi rázem — ovšem diktaturou jedné třídy, ozbrojeného proletariátu. Demokratická republika chce a musí býti sociálně spravedlivou ke každému, ke všem třídám a stavům, produkujícím sociálně užitečnou práci, hmotnou nebo duševní, nejen k některým nebo k jednomu, a sociálněpolitické a i veliké socialistické reformy chce uskutečňovati cestou demokratickou: na půdě parlamentní, hlasovacím lístkem, zákonem.

Ale nežije člověk, nežije ani republika jen chlebem, nýbrž také »slovem božím«, mravností, citem náboženským. Válka všude způsobila mravní uvolnění, nechuť ku práci, touhu po snadném a

rychlém obohacení, požívačnost. Jeví se to i u nás, což je pro malý národ a mladý náš stát mnohem povážlivější než u národů velikých a států pevně zakotvených. Musíme proto pracovati úsilovně k povznesení mravnosti v národě, vnésti do našeho života opět více ideovosti a idealismu. A tu Masaryk je nám zářným vzorem muže zásad a idei, mravní čistoty, životní opravdovosti, hluboké vnitřní zbožnosti. Povzneseme mravnost v národě, budeme-li každý z nás žíti rozumněji, účelněji, dokonaleji, budeme-li všichni se zdvojnásobeným úsilím konati své povinnosti. Plané kritisování, všeobecné žalování, pohodlné, ale neplodné morálkaření nám nepomůže. »Republika a demokracie — napsal president Masaryk na Nový rok 1920 Republikánské lize — jest také vážným úkolem mravním, politický přerod Evropy a zejména této její východní části vyžaduje ode všech občanů, aby v přechodní době přinášeli oběti. Republika ukládá každému z nás plnění republikánských povinností a ctností. Kdo jen přibližně pochopil ohromnost vnějšího politického a sociálního převratu, kdo zejména si uvědomil veliký dosah naší čsl. republiky a našeho velikého národního vítězství, kdo však právě proto vidí naše veliké a těžké úkoly, dané historickým vývojem a naším postavením v Evropě a její východní části, ten nebude zbytečně žalovat, nýbrž pracovat a v okruhu své činnosti hlavně příkladem usilovat o odstranění politických a mravních nedostatků.«

NUTNOST MRAVNĚ-NÁBOŽENSKÉ OBRODY NÁRODA.

Mravnost znamená uvědomování si poměru a povinnosti k bližnímu, k rodině, k národu, k lidstvu a energickou práci pro jejich dobro a blaho. Nežiti jen sobě, svému prospěchu a svým zájmům, nýbrž i bližnímu, národu, společnosti. Mravnost stýká se tu těsně s náboženstvím, jehož jest a musí býti nejpodstatnějším prvkem.

Masaryk jest veškerou svojí vnitřní bytostí člověk n á b o ž e n s k ý, ale jeho náboženství nemá nic společného s církevní vírou, spočívající na náboženství zjeveném. Věří v boha (osobního) a nesmrtelnost duše, ale sám praví, že došel k tomu cestou rozumovou, že obé jest mu vědeckou hypotesou (dohadem). — Proto správně zdůrazňuje, že náboženství nelze se přiučiti, to nutno »zažiti«, rozum, cit i vůle musí spolupůsobiti při vybudování mravněnáboženského názoru světového. Náboženství musí býti ne vírou, nýbrž p ř e s v ě d č e n í m, zdůvodněným rozumově, prožívaným citově a vtělovaným ve skutky, v mravný, silný a krásný život.

Oproti ztrnulému, dogmatickému náboženství církevnímu, kde co věří jeden, stejně musí věřit

i druhý, třetí, všichni, proti této stádné víře Masaryk staví náboženství osobní (individuelní), uvědomělé přesvědčení, svědomí, k němuž se má propracovati každý jednotlivec. Všecko na světě se vyvíjí a zdokonaluje, a musí proto i náboženství jíti s duchem doby, s pokrokem a vědou. »Česká zbožnost je, řekl bych, tichým hloubáním, náboženství české nepřekáží myšlení; náboženství, ve kterém se nemyslí, nestojí za nic,« pravil r. 1910 v přednášce o Husovi na Kozím Hrádku.

Z Masarykova náboženského přesvědčení vyplývá logicky a důsledně jeho demokratism a hluboké sociální, ba možno říci socialistické cítění, i jeho nesmiřitelný protiklerikalism.

Bůh, zosobněná nejvyšší moudrost, pravda, spravedlnost, dokonalost, dobro a láska, jest otec náš, my všichni jsme jeho dětmi, a proto sobě vespolek bratry a sestrami. Jako důsledek vyplývá z toho zásada rovnosti lidské, národní i sociální (náboženství stýká se tu s demokratismem) i příkaz uvědomělé lásky k bližnímu. Boha milovati znamená milovati bližního, boha uctívati lze toliko službou člověku, národu, lidstvu. (Náboženství stýká se tu se socialismem.) Naše láska k bližnímu musí býti účinná, stálá a trvalá snaha každého z nás přivoditi více rovnosti, více svobody, více bratrství mezi lidmi, národy, stavy a pohlavími. Bídu lidskou ať hmotnou ať duševní nesmíme léčiti almužnictvím nebo odkazováním na onen lepší život záhrobní, nýbrž pronikavou a soustavnou sociální politikou.

Království boží, za které se denně modlíme v Otčenáši, musíme uskutečňovati zde na zemi a již zde budovati říši míru, dobra a lásky.

Člověk církevně náboženský pojímá svět a jeho vývoj jako z á z r a k — věří v zázraky, čeká v zázraky, modlí se o zázraky. Ale člověk nového náboženství ví, že v celém světě, přírodě, společnosti, historii panuje zákon příčinnosti, že je tu pevný řád, který se nedá změniti přáním jednotlivce, modlitbou, zázrakem. Ale v ě d a dovede spoutat síly přírodní a použíti jich ku prospěchu lidstva a pokroku, p r á c e dovede odstranit společenské bědy, přivoditi duševní i hmotný blahobyt. A tak zase přicházíme k tomu, že jen p r a c o v i t o s t, účelné a rozumné využívání našich sil duševních a tělesných přivodí nám lepší budoucnost. »Člověčenstvo, národ, rodina, strana, kamarád potřebuje od nás práce.« (Masaryk.)

Rozumově se vzdělávat, rozmnožovat vědění, pracovat, mravně, duševně i tělesně se zdokonalovat (»buďte dokonalí, jako Otec váš v nebesích dokonalý jest«) — k tomu směřuje člověk moderní. Biblická legenda učí o stvoření světa v šesti dnech. Zatím víme, že svět vznikal a vyvíjel se statisíce a miliony let a že do dnes je v neustálém pohybu, varu a vývoji. Moderní člověk dívá se na svět a život jako na nedokončené dílo velikého Umělce, a proto považuje za svou povinnost stále pracovati k rozvinutí tohoto božího díla, k jeho zdokonalování, k vyšším formám, k bohatšímu kladu. Tak stává se

člověk, národ, celé lidstvo spolupracovníkem božím o tomto velikém díle, jsme všichni stálými spolutvůrci, stálými spolustaviteli nových, lepších a dokonalejších forem života. A život sám svou podstatou je věčný; »ale věčnost nenastává teprve po smrti, věčnost je již teď, v tomto, v každém okamžiku. A proto neodkládat ničeho pro nějakou věčnost vzdálenou« — praví Masaryk.

Masarykův protiklerikalism vyplývá z jeho víry v boha, z jeho demokratismu. Klerikalism znamená ve své podstatě kněžovládu. Ale je-li bůh otec náš, potom musíme pochopiti, že člověk nepotřebuje prostředníka mezi sebou a bohem; jako rozmlouváme s otcem a obracíme se na něj přímo, tak nepotřebujeme ve svém poměru k bohu placených sluhů, portýrů a komorníků božích. »Český protiklerikalism neznamená dráždění kněží, nýbrž zrušení kněžství, jeho překonání. Naši Táboři a po nich Čeští Bratří podvrátili moc středověké theokracie*) tím, že zrušili kněžství. Porazili aristokratism náboženský, když pochopili, že nemůže býti člověk nad člověka nábožensky povýšen, že nemůže býti dvojí mravnost: vyšší kněžská a nižší člověka obyčejného; proti náboženskému aristokratismu postaven náboženský demokratismus.« (Masaryk.)

Mluví a píše se dnes mnoho o české národní

*) Theokracie = bohovláda, jevící se ve skutečnosti jako vláda papeže a kněžstva.

církvi. Vznikne jedině, dovedeme-li vytvořit novou českou reformaci, dovedeme-li se obrodit mravně-nábožensky. »To znamená ovšem odpoutati se od Říma, ale duchovně a doopravdy, nejen podle jména, překonati Řím v sobě jeden každý z nás musí. Nekážu, že se máme státi Českými bratry, Husity, že máme jíti nazpět — nikoli, vpřed, ale směr, který byl zahájen naší reformací, ten musíme zachovat.« (Masaryk.)

Československá církev jest hnutím nikoli náboženským, jehož nositelem byly by široké vrstvy lidové, nýbrž hnutím národněpolitickým, šířeným s hora, od části katolického kněžstva. Nová církev na dogmatické (věroučné) pole také se naprosto nepustila, jsouc pokusem o katolictví v národnějším a demokratičtějším rouchu. I tak jest ovšem jistým pokrokem. Skutečné mravní a náboženské hnutí české, které by národ náš obrodilo a učinilo samostatným i na poli duchovním, dostaví se — doufejme — později, aby násilná katolická protireformace století 17. a 18. byla odčiněna dokonale.

ČESKOST ZNAMENÁ ZÁROVEŇ LIDSKOST A SVĚTOVOST.

Vylíčili jsme v nejhlavnějších rysech náboženský názor presidenta Masaryka. Je to život sledující vyšší cíle a úkoly, věnovaný ideálům pravdy, dobra a dokonalosti a pro ně neúmorně pracující, je to život »pod zorným úhlem věčnosti«. Odtud porozumíme další větě Masarykově: »Náboženství se musí žít. Náboženství žádá humanitní mravnost, vyšší názor na celý život rodinný, vyšší a ušlechtilejší pojímání manželství, prohloubenější sociální spolužití.« Úsilí o nový život, o nové a vyšší hodnoty životní, učinilo Masaryka též průkopníkem mravní, duchovní, politické, právní a hospodářské rovnosti ženy s mužem (prací pí. Masarykové byla přeložena již r. 1890. z angličiny kniha J. St. Milla »Poddanství žen«), apoštolem nové pohlavní morálky, čistší, spravedlivější a demokratičtější. Rovněž Masarykovo abstinentství, důsledný jeho odpor k pití lihovin a jeho boj proti alkoholismu, jest důsledkem jeho snahy o život oduševnělý, ukázněný, povznesený nade vše všední a nízké. Slovem, Masaryk žádá po všech stránkách vyšší hodnot-

nější život. I my všichni, celý náš národ, národ Husův, Žižky a Chelčického, povznesme hlavu hodně vysoko, abychom viděli co možno daleko kolem sebe i před sebe, vymaňme se ze vší malosti a malichernosti, dělejme politiku českou, a při tom zároveň lidskou a světovou, jak ji dělal náš Hus, Komenský a v této době náš president Dr. T. G. Masaryk.

OBSAH.

KNIHOVNIČKA »ČASU«.

Nová řada.

Svazek I. T. G. MASARYK: *Osm hodin práce.* Druhé vydání s úvodem dra Herbena. Za Kč 1·80.

Svazek II. ČESKÝ LEGIONÁŘ: *Sovětské Rusko a my.* Za Kč 3·60.

Svazek III. MIR. KOUTSKÝ: *O vojsku.* Za Kč 2·40.

Svazek IV. S. ZAGORSKIJ: *Sociálněhospodářská reakce v sovětovém Rusku.* Za Kč 2·40.

Objednati lze u každého knihkupce a v nakladatelství »Času« v Praze-II., Malá Štěpánská 11. Poštou každý svazek o 20 h více, doporučeně mimo to Kč 1·25.

Tiskem Edv. Leschingra v Praze.

